

Makale Geçmişi:

Geliş: 01.5.2024

Kabul: 28.05.2024

*Yayın:*31.05.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI¹

Handan DUYURAN
Amasya Üniversitesi
handanduyuran@gmail.com
0000-0002-2825-7460

Prof. Dr. Adem BAYAR
Amasya Üniversitesi
adembayar80@gmail.com
0000-0002-8693-9523

Özet

Bu çalışmanın amacı kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunları belirlemek ve yaşanan bu sorunlara yönelik olası çözüm önerileri ortaya koymaktır. İlgili çalışma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseniyle düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu kartopu (zincirleme) örneklem tekniğiyle belirlenmiş 8 eğitimciden oluşmaktadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış; elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Buna göre katılımcılar sorun kavramını; sıkıntı, çözülmesi gereken durum, problem, istenmeyen durum ve pürüz olarak ifade etmişlerdir. Katılımcılar kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunları; zaman yetersizliği, veli tutumları, öğretmen tutumları, yetersiz fiziki koşullar, materyal yetersizliği, akran zorbalığı, mevzuat sorunları, değerlendirme sorunları ve ulaşım sorunları olarak belirlemişlerdir. Katılımcılar kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunların üstesinden gelinmesi için bilgilendirme, iş birliği, empati ve hoşgörü, materyal temini, fiziki şartların iyileştirilmesi, denetim, psikolojik destek ve müfredatın iyileştirilerek geliştirilmesi şeklinde birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmacılar elde edilen tüm bulgular ışığında; eğitimin her kademesinde olduğu gibi kaynaştırma eğitiminde de birtakım sorunlar olduğu bu sorunların üstesinden gelinmesi için eğitimin tüm paydaşlarına sorumluluk düştüğü sonucuna ulaşmışlardır.

Anahtar Sözcükler: eğitim, kaynaştırma eğitimi, sorun.

PROBLEMS ENCOUNTERED IN INCLUSIVE EDUCATION AND SOLUTIONS

Abstract

The aim of this study is to determine the problems experienced in inclusive education and to offer possible solutions to these problems. The relevant study was organized with a phenomenology pattern, one of the qualitative research designs. The study group of the research consists of 8 educators determined by snowball (chain) sampling technique. Semi-structured interview technique was used in the research; The obtained data were analyzed with the descriptive analysis technique. Accordingly, the participants defined the concept of problem; They expressed it as distress, a situation that needs to be solved, problem, undesirable situation, and problem. Participants explained the problems encountered in inclusive education; They identified these as lack of time, parent attitudes, teacher attitudes, inadequate physical conditions, lack of materials, peer bullying, legislative problems, evaluation problems, and transportation problems. Participants made some suggestions to overcome the problems experienced in inclusive education, such as information, cooperation, empathy and tolerance, material supply, improvement of physical conditions, supervision, psychological support, and improvement and development of the curriculum. In light of all the findings obtained by the researchers; They concluded that there are some problems in inclusive education, at all levels of education, and that all stakeholders of education have a responsibility to overcome these problems.

¹ Bu çalışma Prof.Dr.Adem BAYAR'ın danışmanlığında Handan DUYURAN'ın Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetim Bilim Dalı yüksek lisans programı kapsamında hazırlamış olduğu seminerden üretilmiştir.

Keywords: education, inclusive education, problem.

GİRİŞ

Toplumları derinlemesine etkileyen, önemli bir etkinlik alanı olan eğitimin, meslek ilkeleri ve etik değerlerinin hayata geçirilme biçimi, toplumdaki kişilerin karakterlerinin şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır. Türkiye nüfusunun neredeyse tümünü ilgilendiren bir kamu hizmeti olan eğitimin insanlara sunumunda eşitlik, adalet ve tarafsızlık gibi temel ilkelerle ilerlemek, kamu görevlileri için önemli bir yükümlülüktür ve bu hizmetten faydalanan insanlar için temel bir haktır (Aydın, 2003). Eğitim sistemi değişen dünya koşullarına uyum sağlaması için bütün bireylerin gerekli nitelik ve becerilerle donatılmasını sağlamakla görevlidir. Bu bağlamda kaynaştırma eğitimi normal gelişim gösteren insanlar ve özel ihtiyaç sahibi insanların uyumunu sağlama konusunda önemli bir unsur oluşturmaktadır (Ereş & Canaslan, 2017). Ancak kaynaştırma eğitimi süreciyle ilgili zaman zaman güncel ve yazılı medyada nahoş olayların yaşandığına dair haberler yer almaktadır. Örneğin ulusal medyada yer alan bir haber de “Zonguldak Ereğli’deki bir lisede, özel ihtiyaç sahibi bir öğrenciye, sınıf arkadaşları tarafından şiddet uygulandı, alay edildi, yaşananlar kameraya kaydedildi” (ngazete, 2022) iddiaları yer almaktadır. Özel gelişim gösteren kişilere karşı yaşanan tüm bu negatif tutumları değiştirmede, öğrencilerin yardımseverlik, hoşgörü ve saygı değerlerini güçlendirmede, empati rolünün belirlenmesi kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşmasında etkin bir unsurdur (Uysal, 2019). Özel ihtiyaç sahibi kişilerin farklılıklarıyla yaşamayı, bu farklılıkların kabul edilmesini ve o kişilerin duygu ve düşüncelerinin bizinkiler kadar değerli olduğunu kavrayabilmek için desteklenmesi gereken beceri empatik beceridir (Önder, 2015). Nitekim kişilerin toplumsal anlamda karşılaştıkları sorunların ana sebebinin empatik becerilerindeki yoksunluk ve yetersizlik olduğu kabul edilebilir (Ersoy & Köşger, 2016).

Ulusal medyada yer alan başka haber de ise; “Afyonkarahisar’da bir ilkokuldaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için hazırlanan gösteride 23 kişilik sınıfta dikkat eksikliği olduğu gerekçesi ile bir öğrencinin gösteri grubundan çıkarılıp köşede ayrı tutulması sosyal medyada büyük tepkiye neden oldu, İl Milli Eğitim Müdürlüğü konuyla ilgili inceleme başlattı” (NTV, 2023) cümleleri yer almaktadır. Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı (MEB, 2013) öğretmen kılavuz kitabı içeriğinde; “Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin, zihinsel, davranışsal, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde bir eğitim öğretim programı oluşturulmalıdır. Yetenekleri veya engellilik durumları ne olursa olsun, bütün öğrenciler okul etkinlik ve faaliyetlerinde eşit şekilde katılım sağlayarak, saygı görme, takdir edilme ve arkadaşlık geliştirme fırsatlarıyla tüm yetenek seviyelerinden yaşatları ile etkileşim kurma hakkına sahiptir” ilkesine yer verilmektedir. Özel ihtiyaç sahibi bireylerin, gelişim özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun şekilde planlanması gereken kaynaştırma eğitim uygulamalarında; yönetici, öğretmen, alan uzmanı, veli ve öğrenci, eğitim-öğretim sürecinde iş birliği içinde ekip ruhuyla hareket etmelidirler (Karaoğlu, 2022). Yapılan bazı çalışmalarda yukarıda sıralanan eğitim paydaşlarının kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları ve konuyla ilgili yoğun bir eğitim sürecinden geçmeleri gerektiğine değinilmiştir (Çelik, 2006). Ayrıca Nar ve Tortop’un (2017) yaptıkları çalışmada, özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin eğitimi ile ilgili yapılan uygulamaların ve destek eğitim odalarının yeterli ve zengin materyal ile uygun eğitim-öğretim ortamına sahip olmadığı belirtilmiştir.

Yukarıda değinilen gerekçelerden dolayı kaynaştırma eğitim uygulamalarında yaşanan sorunların derinlemesine incelenmesi ve çözüm önerileri sunulması için ilgili çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. İlgili literatür incelendiğinde, kaynaştırma eğitim uygulamaları ve yaşanan sorunlar ile çözüm önerileri konusunda birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışma ile eğitimcilerin görüşlerinin, yaşanan sorunların ve çözüm önerilerinin derinlemesine incelenmesi konusunda, ilgili araştırma alana katkı sağlaması amacıyla yapılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu başlık altında; eğitimin tanımı, kaynaştırma eğitimi ve önemi, kaynaştırma eğitim uygulamaları tarihçesi, kaynaştırma eğitim uygulama türleri ve kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm yolları başlıklarına yer verilmiştir.

Eğitimin Tanımı

Eğitim kişinin duygusal, bedensel, zihinsel, toplumsal davranış ve becerilerinin istenilen doğrultuda geliştirilmesi ve kişiye yeni bilgiler, beceriler ve davranışlar kazandırılması sürecinde gösterilen çabaların tümüdür (Akyüz, 1982). Eğitim insanlığın var olmasıyla beraber, uygulama biçimi değişiklik göstermiş olsa da her toplumda yaşanan

bir eylem olmuştur (Varış, 1981). Bir etkileşim olan eğitimin gerçekleşmesi için mutlaka sosyal bir ortama ihtiyaç vardır. Sosyal ortamın oluşması için toplum ya da topluluğun olması gerekir (Ersözlü ve diğerleri, 2009). Çünkü var olduğu doğa içinde mücadele eden insanoğlu, bu mücadelede başarılı olmak adına mecburi bir iş birliği alanına girerek çevresiyle iletişime geçmiştir. Bu etkileşimle kişi, değişim göstermiş ve yeni davranışlar, beceriler edinmiştir. İnsanoğlunun davranışlarını değiştiren bu eğitim süreci öğrenmenin olduğu her durumda böylelikle var olmuştur (Varış, 1981; akt; Gültekin, 2020). Ayrıca toplumların varlığını devam ettirmelerini, gelişmelerini ve sürekliliğini sağlamak için de bir eğitim etkinliğine ihtiyaç duymuşlardır (Ersözlü ve diğerleri, 2009). Her toplumda farklılık gösteren eğitim sistemi, insan yetiştirme biçimi ve kültürel bir farklılık olarak tarihin her döneminde dikkatle izlenmiştir. Eski seyyah ve yazarların eserlerinde toplumların sahip olduğu farklı eğitim sistemleri ile ilgili birçok bilgiye ulaşılmaktadır. Ayrıca tarih boyunca bazı toplumların diğerlerinden nitelikli ve üstün yapıda olmaları onların uyguladığı mükemmel eğitim sistemine bağlanmıştır. Bilim dünyasında eğitim biliminin net olarak oluşup gelişmesiyle beraber eğitim amaçlı çalışmalar yapıp raporlar verilmeye; farklı eğitim sistemlerini inceleyen, bu sistemleri karşılaştıran merkezler kurulmaya, uluslararası anlaşmalar yapılmaya başlandığı görülmüştür (Ergün, 1985).

İnsanoğlunun bilim ve teknolojiye özellikle son yüzyılda gerçekleştirmiş olduğu büyük ilerleme ve yenilikler; toplumda birçok alanda değişime neden olduğu gibi eğitim alanında da hem olumlu hem olumsuz değişimler yaşanmasına neden olmuştur (Özdemir, 2011). Günümüzde yaşanan hızlı değişimle bilginin karmaşık ve yoğun olması onu kullanan kişileri sınırlamaktadır. Eğitim ise bilgiyi elde etme yollarını daha sistemli hale getirerek, bilginin kullanılmasında bireylere daha seçici ve bilinçli olmayı öğretip, öğrenme yol ve yöntemlerini bulmalarını sağlayıp, kişilere daha geniş hareket alanı oluşturmaktadır. Böylelikle değişen dünya düzeninde insanların yeniden eğitilerek yeni şartlara uyumlu hale getirmede eğitimin çok önemli katkılar sunduğu görülmektedir (Balay, 2004).

Kaynaştırma Eğitimi ve Önemi

Özel eğitim kavramı, özel ihtiyaç sahibi bireylerin gelişim özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak eğitilmesi olarak tanımlanmaktadır (Kargın, 2004). 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede ifade edildiği üzere özel ihtiyaç sahibi bireyler kendi aralarında farklı gruplara ayrılırken, özel eğitim ortamları da kendi aralarında farklılaşmakla birlikte, özel ihtiyaç sahibi bireylerin normal eğitim kurumlarındaki normal sınıflara yerleştirilme biçimi “kaynaştırma” olarak adlandırılmıştır (Gök & Erbaş, 2011). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği kaynaştırma uygulamalarını “özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile beraber özel ve resmi; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında devam etmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları” şeklinde tanımlamaktadır (MEB, 2006). Ülkemizdeki uygulamalar incelendiğinde, 1983’lü yıllardan itibaren artan oranda özellikle 1997 yılında çıkan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile daha da yaygınlaşan, kaynaştırma eğitimi adı altında, özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitim gördüğü gözlenmektedir (Dolapçı & Demirtaş, 2016). Bireylere birlikte yaşamayı öğrenme fırsatı veren kaynaştırma eğitimi normal ve özel eğitimden çok farklı ve kapsamlıdır. Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında okulun programlarında, yapısında, öğrenme-öğretme ortamlarında ve öğretmen eğitiminde birtakım değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir (O’Neil,1994, akt; Cankaya & Korkmaz, 2012).

Kaynaştırma Eğitim Uygulamaları Tarihiçesi

Türkiye’de 1997 yılında çıkarılan Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin peşinden 2000 yılında çıkarılan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006 yılında kaldırılmış ve ardından 31 Mayıs 2006 tarihinde yeni Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği olarak yayımlanmıştır. Ancak sözü edilen yönetmelik 2009 yılında 2 kez, 2010 ve 2012 yıllarında birer kez değişime uğramıştır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile de 31 Mayıs 2006 tarihli yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır (Yazıcıoğlu, 2020). 2008 yılında çıkarılan genelgede tam zamanlı ve yarı zamanlı kaynaştırma eğitim uygulamalarına yer verilmiştir (MEB, 2008). 2015 yılında Destek Eğitim Odalarının Açılması adlı genelgede; kaynaştırma-bütünleştirme yolu ile eğitim-öğretim uygulamaları dahilinde normal gelişim gösteren akranları ile beraber, aynı sınıf ortamında eğitimlerine devam eden özel ihtiyaç sahibi öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilerin öğrenim gördüğü okul ve eğitim kurumlarında Destek Eğitim Odası açılması zorunludur.” hükmü yer almıştır. (MEB, 2015). 2017 yılında yayınlanan genelge ile kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları konulu genelge “Kaynaştırma-Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları” ismini almıştır (MEB,

2017). 2021 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Yönetici Seçme-Görevlendirme Yönetmeliği” kapsamında yapılan değişiklikle ilk ve tekrar yönetici görevlendirmelerinde Destek Eğitim Odasında görev yapmış yönetici ve öğretmenlere ek puan verilme hakkı getirilmiştir (Gümüş ve diğerleri, 2021).

Kaynaştırma Eğitim Uygulama Türleri

Bir süreç olarak ele alınan ve farklı yerleştirme planlarının yer aldığı kaynaştırma eğitimi uygulamaları, bir yelpaze olarak değerlendirilebilir. Yelpazede farklı kaynaştırma uygulamaları yer aldığı için tek bir kaynaştırma uygulamasından söz edilemez. Kaynaştırma eğitimi; tam zamanlı kaynaştırma, yarı zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma, özel sınıf, yatılı özel eğitim okulu ve gündüzlü özel eğitim okulu şeklinde olabilir. Bu alt başlıklar yelpazede yer alan, kişilerin özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre karar verilen, seçenekleri bulunan uygulama biçimleridir (Batu & Kırcaali-İftar, 2005). Yapılan bir başka araştırmada ise kaynaştırma eğitimi tam kaynaştırma (full inclusion), tersine kaynaştırma (reverse inclusion), küme modeli (cluster model) ve sosyal kaynaştırma (social inclusion) modeli olarak 4 alt kategoriye ayrılmıştır (Guralnick, 2001, akt; Yazıcıoğlu, 2018).

- Tam zamanlı kaynaştırma: 2018 Özel Hizmetler Yönetmeliği kapsamı içinde, eğitimin tüm kademelerindeki dersler için aynı sınıfta eğitim alan bir özel ihtiyaç sahibi öğrencinin normal akranlarıyla birlikte eğitim alması olarak tanımlanmaktadır.
- Yarı zamanlı kaynaştırma: Özel ihtiyaç sahibi öğrenciler özel eğitim sınıflarına girerler. Öğrencilerin normal sınıfta öğrenebilecekleri ders ve konularda eğitim aldıkları bir modeldir.
- Kaynak oda destekli kaynaştırma: Özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin kaydının normal sınıfta olduğu, fakat öğrencinin özel desteğe ihtiyaç duyduğu alanlarda destek eğitim odasına alınıp özel eğitim öğretmeni tarafından desteklendiği eğitim modelidir (Batu & İftar, 2005).
- Yatılı özel eğitim okulu: Özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin 24 saatlerini, haftada 5-7 gün ve yılın 8 ayını okulda geçirmelerini gerektiren eğitim uygulamasıdır (Özsoy, Özyürek & Eripek, 1988).
- Gündüz özel eğitim okulu: Özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin özel durumlarına göre ayrı bir okulda; fakat yalnız gündüz eğitim aldıkları gün içinde eğitim sonrası evlerine döndükleri eğitim uygulamasıdır (Özsoy, Özyürek & Eripek, 1988).
- Özel sınıf: Dünyada ve ülkemizde özel ihtiyaç sahibi kişiler için yaygın olarak uygulanan eğitim modellerinden biri de özel sınıflardır. Özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin ders saatlerini aynı özellikteki akranlarıyla geçirdiği, ders dışında normal gelişim gösteren akranlarıyla olmasını sağlayan özel sınıflar; sınırlı olsa da özel ihtiyaç sahibi öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin birlikteliklerini sağladığı için kaynaştırma uygulaması kapsamına alınmaktadır (Lewis & Doorlag, 1987, akt; Sucuoğlu, 1996).
- Küme modeli: Özel ihtiyaç sahibi öğrencilerden oluşan küçük bir grubun normal gelişim gösteren öğrenciler için hazırlanmış olan öğrenim programına eklendikleri kaynaştırma uygulamasıdır (Guralnick, 2001, akt; Yazıcıoğlu, 2018).
- Tersine kaynaştırma: Normal gelişim gösteren öğrencilerin kendi istekleri doğrultusunda çevrelerinde yer alan kaynaştırma uygulamasında bulunan özel eğitim kurumlarında yer alacak sınıflara kayıt yaptırmaları olarak tanımlanmaktadır (Atkın, 2011).
- Sosyal kaynaştırma modeli: Farklı sınıflarda yer alan özel eğitim ihtiyaç sahibi öğrencilerin, normal gelişim gösteren akranları ile sosyal ilişki fırsatlarının planlandığı kaynaştırma modeli ise sosyal kaynaştırma uygulama modeli olarak tanımlanmıştır (Guralnick, 2001, akt; Yazıcıoğlu, 2018).

Kaynaştırma uygulamalarında kişilerin ihtiyacına göre belirlenip, planlanıp uygulanan eğitim süreci; yönetici, öğretmen, alan uzmanları ve veliler tarafından iş birliği içinde titizlikle yürütülmelidir (Karaoğlu, 2022). Yöneticilerin, öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin kaynaştırma eğitimine dair bilgileri ve bakış açılarındaki farklılıklar, kaynaştırma eğitiminde düşüncelerin ve stratejilerin istendik şekilde uygulanmasında farklılık oluşturmaktadır (Çankaya & Korkmaz, 2012). Her kademe ve türdeki eğitim kurumlarında görev alan yönetici, öğretmen ve alan uzmanların özel sahibi öğrencilere yönelik, gerçekleştirdikleri çalışmalar, karşılaşılan zorluklar, kaynaştırma eğitiminin önemi ve verimliliğinin artırılması noktasında ele alınması gereken konulardır (Karaoğlu, 2022).

Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanılan Sorunlar ve Çözüm Yolları

Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinden yola çıkarak; özel ihtiyaç sahibi bireylerin eğitim gereksinimlerinin karşılanması, topluma uyumlarının sağlanması, öz yeterliliklerinin artırılarak duygusal ve bilişsel gelişimlerine destek olunması üzerinde durulması gereken önemli bir konudur (Kargın,2004). Özel ihtiyaç sahibi kişilerin eğitim-öğretiminde doğrudan ya da dolaylı etkisi olan bütün paydaşların pozitif görüşte ve olumlu tutum içinde olmaları kaynaştırma uygulamasının başarılı olması için önemli bir unsurdur (Sarı, 2003). Ereş ve Canaslan (2017) yaptıkları araştırmada, okul yöneticilerinin özel ihtiyaç sahibi öğrencileri okula kayıt etmede isteksiz olmalarının, eğitim-öğretim sürecine yansımalarını ve özel ihtiyaç sahibi öğrencinin bu durumdan olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Araştırmacılar ayrıca okul yöneticilerinin henüz kayıt sürecinde başladıkları negatif ayrımcılığa eğitim-öğretim sürecinde de devam ettiklerini belirtmişler, bu olumsuz tutumun okul yöneticilerinin kişisel görüşleri olabileceği gibi öğretmen baskılarının da okul yöneticilerini bu olumsuz tutuma yönlendirmiş olabileceği değinmişlerdir.

Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında başarıya ulaşmada anahtar olan etmenlerden biri sınıf öğretmenlerinin sınıflarına özel ihtiyaç sahibi öğrencilerini kabul etmekte daha olumlu tutum içinde ve kaynaştırma uygulamasının başarıya ulaşması için çabalamakta daha istekli ve kararlı olmalarıdır. Kaynaştırma eğitim uygulamaları öğretmenlerin eğitim-öğretim becerilerini geliştirerek kendilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Öğretmenler özel ihtiyaç sahibi öğrencilerinde sosyal ve akademik ilerlemeyi gördüklerinde motive olurlar. Mesleki deneyim kazandırarak, kişiler arası farklılıkları kabullenmelerini sağlar. Kaynaştırma eğitimi uygulamaları, kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin diğer personellerle iş birliği ve iletişimini artırır. Ayrıca özel ihtiyaç sahibi öğrencileri için uygulanan öğretim tekniklerinden, normal gelişim gösteren öğrencileri içinde yararlanabilirler (Gök, 2013). Kaynaştırma eğitimi uygulamasında başarıya ulaşmak için öğretmenlerin, rehberlik uzmanlarının, okul yönetiminin ve ailelerin etkisi çok belirleyicidir. Özellikle sınıf öğretmenlerinin eğitim-öğretim hayatına yeni başlayacak olan kaynaştırma eğitimi alacak öğrencilerine karşı çok daha hassas yaklaşımları beklenmektedir (Demir & Seçil, 2011).

Soodak ve Podell (1993), çalışmalarında öz yeterlik algısı yüksek öğretmenlerin, mesleki yeteneklerine güvenlerinin yüksek olduğunu ve sınıf içinde zorluk yaşayan öğrencilerinden vazgeçmek yerine öğrencileriyle pozitif yönde çalışmaya istekli olarak onlarla daha fazla zaman harcadıklarını öne sürmüşlerdir. Fakat öz yeterlik algısı düşük öğretmenler, sınıf içinde aynı durum yaşandığında daha az istekli kalmaktadırlar. Öz yeterlik algısı ne kadar fazla ise sabır, çaba ve dayanıklılık o derece yüksektir (Pajares, 1996). Bu durum özel ihtiyaç sahibi öğrencilerle çalışan öğretmenlerde çok daha belirgindir, çünkü daha yüksek öz yeterlik algısına sahip öğretmenler olmayanlara kıyasla özel ihtiyaç sahibi öğrencilerine karşı daha anlayışlı ve sabırlıdırlar (akt; Dolapçı & Demirtaş, 2016).

Kaynaştırma eğitim uygulamalarında başarıya ulaşmak ve sorunların üstesinden gelinmesi için iş birliği içinde olan tüm paydaşların yanı sıra veli unsurunun dikkate alınarak aile katılımının sağlanması da önemlidir. Çünkü özel ihtiyaç sahibi öğrencinin edindiği tüm becerileri hayata aktarması ve kazanımlarının kalıcı olması noktasında ailelerin büyük önemi vardır (Erden & Aslan, 2022). Birçok ülkede özel ihtiyaç sahip çocuğu olan anne-babaların eğitimde aktif rol oynamaları yasalarla belirlenmiştir ve zorunludur. Özellikle kaynaştırma eğitim programına dahil olacak öğrencinin değerlendirilmesi, bireysel eğitim programının hazırlanması ve uygulanacak olan eğitim-öğretim programlarının değerlendirilmesi aşamasında ailelerin ya da onları temsil edecek olanların katılımı zorunlu olarak kabul edilmiş ve bunu sağlayacak yasalar getirilmiştir (Lewis & Doorlag, 1987, akt; Sucuoğlu, 1996). Bu bağlamda velilerin kaynaştırma eğitim uygulaması hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması özel ihtiyaç sahibi öğrencinin akademik gelişiminde ve sosyal uyumunda yeterli yardımı almasını engelleyecektir (Kapucu ve diğerleri, 2020).

Kaynaştırma eğitimi, özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin eğitim aldığı bir ortam olmaktan ziyade, öğrencinin ihtiyaçlarının karşılandığı, sosyal bir ortam olarak değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmelidir (Aykara, 2011). Çocukların akranlarıyla ilişkisi sosyal uyumunu gösterir (Işık, 2007). Çünkü özel ihtiyaç sahibi bireyler, normal gelişim gösteren yaşlıları ile aynı ortamda olduğunda yaşlılarından davranış öğrenmekte ve motivasyonları artmaktadır (Cargan & Schmidt, 20011, akt; Kapucu ve diğerleri, 2020). Özellikle okulöncesi eğitiminde teneffüs zamanının olmaması, özel ihtiyaç sahibi öğrencinin akranları ile kesintisiz olarak aynı ortamda olmasını sağlamak ve okulöncesi eğitiminin günlük program akışında yer alan selamlaşma, oyunlar, etkinlikler ve yemek zamanı gibi birçok sosyal etkileşim davranışının olması gereken doğal ortamlarında gerçekleşmesi adına fırsatlar sunmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle akranların aracılı müdahaleler, erken çocukluk döneminde kaynaştırma

eğitim uygulamalarının gerçekleştiği ortamlarda yer verilmesi önerilmektedir (Hemmeter,2000, akt; Tıkıroğlu & Özen, 2021). Akranlarıyla beraber eğitim alan özel gelişim gösteren öğrencilerin akran ilişkileri ve öğretmenleri ile normal gelişim gösteren yaşlıları tarafından nasıl algılandıkları, kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin eğitimlerini, ruhsal gelişimlerini ve özgüvenlerini büyük ölçüde etkilemektedir (Batu & Kırcaali-iftar, 2005, akt; Koçyiğit, 2015).

Kaynaştırma eğitimi uygulamalarını başarıya ulaşılan etmenlerden biri de sınıfın sahip olduğu öğretimsel ve çevresel özelliklerdir (Sucuoğlu ve diğerleri, 2010). Kaynaştırma eğitim uygulamasının yapıldığı eğitim kurumunun fiziki yapısı, materyal durumu, öğrenci sayısı, sınıfın büyüklüğü gibi özellikler dikkate alınmadan kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirilmesi özel ihtiyaç sahibi öğrencinin eğitim-öğretime katılımı güçleştirecektir ve kaynaştırma eğitiminin amaçlarının gerçekleşmesini oldukça zorlaştıracaktır (Ataman, 2003). Sadioğlu ve arkadaşlarının (2013), gerçekleştirdikleri araştırmada, özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin eğitim kurumlarındaki fiziksel yetersizlikler nedeniyle yaşadıkları sıkıntılara ve kaynaştırma eğitiminde görülen aksaklıklara değinmişlerdir. Araştırmacılar küçük ve kalabalık eğitim kurumlarında gürültü sebebiyle Otizmli öğrencilerin yaşadıkları strese, okullardaki ortopedik yetersizlikler sebebiyle fiziksel engeli olan öğrencilerin yaşadıkları sıkıntılara ve eğitim kurumlarında uzman desteğine ihtiyacın çok fazla olduğuna dikkat çekmişlerdir. Metin ve diğerlerinin (2009), gerçekleştirdiği araştırmada da benzer sonuçlara varılmış, öğrenci sayısının fazla olmasının öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde sorunlar yaşamasına neden olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki çalışmalardan da anlaşılacağı gibi kaynaştırma eğitiminde birçok sorunla karşılaşmaktadır ve eğitim kurumları kaynaştırma eğitim uygulamaları konusunda henüz istenilen seviyede yeterliliğe sahip değillerdir. Bu duruma dikkat çekilmiş olması açısından bu araştırma önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışmanın amacı kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunları belirlemek ve bu sorunlara yönelik olası çözüm yolları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Katılımcılara göre;

1. Sorun kavramının tanımı nedir?
2. Kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlar nelerdir?
3. Kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunların üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır?

YÖNTEM

Bu başlık altında; araştırmanın yöntemi, araştırmanın deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi, araştırmacıların rolleri ile geçerlik ve güvenirlik alt başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Eğitimcilerin bakış açılarından kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunların ve bu sorunlara dair olası çözüm yollarını ortaya koymak için yapılan bu araştırma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırmalardan farklı olarak nitel araştırmalar insan ile grup davranışlarının nasıl ve neden sorularına derinlemesine kavramayı amaç edinir (Tutar, 2022). Nitel araştırmalar bireylerin fikir, tutum ve davranışlarını, tecrübelerini daha derinlemesine bir yaklaşımla kavramayı, değerlendirmeyi ve betimlemeyi amaçlayan, detaylı inceleme fırsatı sunan bir araştırma olarak belirtilmektedir. Nitel araştırmalarda birey, olay ya da olguların sayısı miktarı ve ortalaması gibi ölçülebilen nitelikleri yerine, nasıl ve niçin gibi sorularla meydana çıkarılmaya çalışılan ve çok daha derinlemesine kavramaya yönelik yapılan araştırmalardır (Denzin & Lincoln, 1998; akt; Kiral, 2020).

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim, öncelik olarak olguda yer alan ortak anlamları bulmak için kişiler tarafından tecrübe edilmiş dünyayı tanımlamak ve yaşanmış deneyimlerin aslını ortaya çıkarmaya çalışmaktır (Baker, Wuest & Stern, 1992; Rose, Beeby & Parker, 1995; akt; Kocacıyık, 2016). Olgubilim deseninde, kişilerin istek ve davranışlarını, kişilerin kendine özgü yaşantısı ve algılayışına göre değerlendirilir. Nitel araştırma desenlerinden olgubilim, bilginin kaynağının, kişinin yaşadığı tecrübelerden doğan

bilinç izlenim ve algıları gibi benliğin olgular ile bağlantılı deneyimlerinin olduğu felsefi anlayıştan oluşmuştur (Çarpar & Ceylan, 2022).

Çalışma Grubu

Yapılan araştırmada çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden kartopu (zincirleme) örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kartopu (zincirleme) örnekleme tekniği soruna dair zengin bilgi kaynağı sağlayabilecek kişi ya da durumları belirlemede etkili bir tekniktir. Kartopu (zincirleme) örnekleme tekniğinde sürece “Konuyla ilgili en çok kimler bilgi sahibi olabilir? Bu konuda kim ya da kimlerle görüşmemi istersiniz?” soruları yöneltilerek başlar. Süreç takibinde ulaşılan isimler ya da durumlar kartopu misali büyümeye devam eder (Yıldırım & Şimşek, 2008). Kartopu (zincirleme) örnekleme tekniği bazen bilgi alınan kişilere ulaşmak için ana araç olarak kullanılırken, bazı durumlarda ise yardımcı araç olarak diğer iletişim yolları kapandığı zaman örnekleme kümesini zenginleştirmek amacıyla yeni katılımcı ve sosyal gruplara ulaşmak için kullanılmaktadır (Noy, 2008; akt; Koşan, 2023). Bu bağlamda araştırmada çalışma grubunun kaynaştırma eğitim uygulamalarına katılım sağlamış ve bu konuda yaşantıları bulunan eğitimcilerden seçilmesi araştırmanın temel ölçütü olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu 8 eğitimciden oluşmaktadır. Çalışmaya katılanların kişisel bilgileri gizli tutulmuş ve katılımcılar K1, K2, K3...ve K8 şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılara dair demografik bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

	Branş	Yaş	Mesleki kıdem	Unvan	Okul türü	Cinsiyet
Katılımcı 1	Rehberlik ve psikolojik danışmanlık	37	15	Rehberlik ve psikolojik danışman	Ortaokul	Erkek
Katılımcı 2	Rehberlik ve psikolojik danışman	28	4	Rehberlik ve psikolojik danışman	Lise	Kadın
Katılımcı 3	Sosyal bilgiler öğretmeni	36	8	Uzman öğretmen	Ortaokul	Erkek
Katılımcı 4	Sosyal bilgiler öğretmeni	33	3	Sosyal bilgiler öğretmeni	Ortaokul	Kadın
Katılımcı 5	Fen bilgisi öğretmeni	35	11	Uzman öğretmen	Ortaokul	Kadın
Katılımcı 6	İngilizce öğretmeni	24	1	İngilizce öğretmeni	Lise	Kadın
Katılımcı 7	Okulöncesi öğretmeni	39	18	Uzman öğretmen	Anaokulu	Kadın
Katılımcı 8	Sınıf öğretmeni	38	14	Uzman öğretmen	İlkokul	Kadın

Tablo 1’deki verilere bakıldığında araştırmaya katılan katılımcıların %25 Rehberlik ve psikolojik danışmanlık, %25 Sosyal bilgiler öğretmeni, %12,5 Fen bilgisi öğretmeni, %12 İngilizce öğretmeni, %12, Okul öncesi öğretmeni ve %12 Sınıf öğretmenidir. Katılımcıların okul türleri %50 ortaokul, %25 lise, %12 anaokulu ve %12 ilkokul şeklinde dağıldığı görülmektedir. %75 kadın, %25 erkek olan katılımcılar 24-39 yaş aralığında ve 1-18 arasında mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Karşılaştırmalı sonuçlara ulaşmak amacıyla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırma soruları ışığında kaynaştırma eğitim uygulamalarında yaşanan sorunlara ulaşmak ve çözüm önerileri sunmak için daha derinlemesine bilgilere ulaşmak amacıyla tercih edilmiştir. Görüşme formu hazırlık aşamasında alan yazın taranmış ve soruların anlaşılabilirliği, uygulanabilirliği ve amaca ne derece hizmet ettiğine dair uzman görüşlerini almak adına iki akademisyenle görüşülmüştür. Hazırlanan görüşme formunu test etmek amacıyla kaynaştırma eğitim uygulamaları konusunda deneyimli üç öğretmenle ön uygulama yapılmış onlardan geri dönüşler doğrultusunda görüşme formu son halini almıştır.

Yapılan görüşmeler 25-30 dakika arasında gerçekleşmiştir. Görüşmeler katılımcıların istediği zaman diliminde ve kendilerini rahat hissedebilecekleri ortamlarda gerçekleşmiştir. Görüşme sırasında katılımcılardan daha detaylı bilgiler almak adına görüşme formuna bağlı kalınarak ek sorulara başvurulmuştur. Elde edilen veriler katılımcıların izni alınıp kayıt altına alınarak sonrasında Word programında yazılı hale getirilmiştir.

Ulaşılan veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz tekniğinde amaç olguları betimlemek ve açıklamaktır. Bunun yardımıyla olgular arasında bulunan ilişkiler tespit edilmiş olur ve olguları daha iyi anlayabilme ve gruplayabilme olanağı elde edilir (Kaptan, 1998; akt; Aydoğan, 2022).

Araştırmacıların Rollerini

Birinci araştırmacı lisans eğitimini tamamlamasının ardından özel kurumlarda yöneticilik görevinde bulunmuştur. Ardından üniversitede lisansüstü eğitimine başlamıştır. Kaynaştırma eğitim faaliyetlerinde yaşanan sorunları belirleyip konuya dikkat çekmeyi ve bu sorunlara yönelik olası çözüm yolları üretmek amacı ile ilgili çalışmayı gerçekleştirmeye karar vermiştir.

İkinci araştırmacı lisans eğitimini tamamladıktan sonra 3,5 yıl sınıf öğretmenliği görevinde bulunmuştur. Şu an üniversitede akademisyen olarak görevine devam etmektedir. Kaynaştırma eğitim faaliyetlerinde yaşanan sorunların belirlenip, konu hakkında farkındalık yaratmak istemiş ve yaşanan sorunların üstesinden gelmesi için birtakım çözüm önerileri ortaya koymak için ilgili çalışmayı yapmaya karar vermiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Son yıllarda çeşitli disiplinlerden ve bilim dallarından, sosyal bilimlerde bilgiyi geliştirmek amaçlı kullanılan nitel araştırmalara yönelik artmakta olan bir ilgi söz konusudur (Arslan, 2022). Bilimsel araştırmaların yapıldığı tüm alanların geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşması önem taşımaktadır (LeCompte & Goetz, 1982; akt; Arslan, 2022). Nitel araştırmalarda da araştırmacıların çalışma sonuçlarının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermesi gerektiği düşüncesi ön plana çıkmış olduğu görülmektedir (Arastaman ve diğerleri, 2018). Nitel araştırmalarda bilgiyi geliştirirken, nicel araştırmalarda olduğu gibi güven duyulabilirliğin artırılmasına dönük ölçütlerin geliştirilmesine dair teknikler yer almaktadır. Nicel araştırmalarda, çalışma sonuçlarında sayılar veri seti olarak kullanılırken, nitel araştırmacılar kelime verileri, görüntü ve işitsel verileri veri seti olarak kullanmaktadırlar. Ayrıca nitel araştırmalarda araştırmacı araştırmacının doğrudan merkezinde yer almaktadır ve doğrudan araştırmaya dahil olmaktadır (Braun & Clarke, 2013; akt; Arslan, 2022). Lincoln ve Guba (1985) tarafından gerçekleştirilen çalışmada nitel araştırmalarda geçerlilik ölçütüne alternatif olarak; iç geçerlilik kavramına karşılık inandırıcılık, dış geçerlilik kavramına karşılık olarak ise aktarılabirlik kavramları geliştirilmiştir. Aynı çalışmada nitel araştırmalar için güvenilirlik ölçütüne alternatif olarak; iç güvenilirlik kavramına karşılık tutarlılık, dış güvenilirlik kavramına karşılık olarak ise doğrulanabilirlik ölçütü geliştirilmiştir (LeCompte & Goetz, 1985; Arslan, 2022).

Yukarıda açıklananlar doğrultusunda bu çalışmada geçerlik ve güvenilirlik ölçütlerin sağlanabilmesi amacıyla örneklemin büyüklüğüne ve yeterli sayıda katılımcı ile görüşme yapılmasına itina gösterilmiştir. Görüşme yerleri araştırma raporunda belirtilmiş, araştırma kişisel görüşlerden bağımsız ve tarafsız olarak sürdürülmüştür. Görüşme sonucu elde edilen verilerin gizliliğine önem verilmiş ve özenle saklanmıştır.

BULGULAR

Elde edilen bulgular araştırma sorularına göre çözümlenmiştir. İlk araştırma sorusu "Sorun kavramının tanımı nedir?" şeklindedir. Bu soruya ait veriler çözümlendiğinde katılımcıların sorun kelimesini 1. Sıkıntı, 2. Çözülmesi gereken durum, 3. Problem, 4. İstenmeyen durum ve 5. Pürüz kavramlarıyla ifade ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcıların görüşlerine ilişkin tablo aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Sorun Kavramına İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Sıkıntı	6	34	"Herhangi bir konuda yaşanan sıkıntıdır" K4
2	Çözülmesi gereken durum	5	28	"Bir durum var ve onun çözülmesi gerekiyor" K7
3	Problem	4	22	"Sorun denildiğinde aklıma ilk olarak problem kelimesi geliyor" K2
4	İstenmeyen durum	2	11	"İşleyişi bozan istenmeyen durum şeklinde tanımlıyorum" K1
5	Pürüz	1	5	"Sorun benim için pürüzdür" K3
	Toplam	18	100	

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların sorun kavramının tanımına ilişkin algıları; %34 oranında sıkıntı, %28 oranında çözülmesi gereken durum, %22 oranında problem, %11 oranında istenmeyen durum ve %5 oranında pürüz şeklinde sıralamışlardır.

Örneğin K6 sorun kavramı hakkında düşüncesini “*Sorun problemdir, ancak bu problemin karşısında çözüm vardır. Bir sorun varsa çözümde vardır, çünkü hiçbir sorun çözümsüz olmaz*” olarak ifade etmiştir.

K8 ise sorun kavramı hakkında düşüncesini “*Çözülmesi gereken her şey sorundur*” olarak ifade etmiştir.

Araştırmanın ikinci sorusu “*Kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlar nelerdir?*” şeklindedir. Elde edilen veriler analiz edildiğinde, katılımcılar kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunları; 1. Zaman yetersizliği, 2. Velilerin tutumları, 3. Öğretmenlerin tutumları, 4. Yetersiz fiziki koşullar, 5. Materyal yetersizliği, 6. Akran zorbalığı, 7. Mevzuat sorunları, 8. Değerlendirme sorunları ve 9. Ulaşım sorunu şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine ilişkin tablo aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3: Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanılan Sorunlar

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Zaman yetersizliği	13	25	“Sınıflarımızın kalabalık olması ve bazı sınıflarda birden fazla kaynaştırma öğrencisinin bulunması nedeniyle öğrencimize yeterli zaman ayırmamız çok zor oluyor” K3
2	Veli tutumları	10	19	“Velilerin çocuklarının özel durumunu kabul etmekte zorlandıklarını çok kez görüyoruz” K7
3	Öğretmen tutumları	8	15	“Öğretmenlerimizin kaynaştırma öğrencilerinin özel durumlarıyla ilgili yeterli bilgiye ve sağduyuya sahip olmadığını görüyorum” K8
4	Yetersiz fiziki koşullar	6	11	“Okulumuz kalabalık olduğu için sınıflarımızın tamamını derslik olarak kullandığımız için kaynaştırma eğitim kapsamında yapılacak destek eğitim faaliyetleri ve diğer etkinlikler için yeterli fiziki alan bulamamaktayız” K5
5	Materyal yetersizliği	5	9	“Kalabalık sınıflar, yetersiz alan ve materyal eksikliği nedeniyle laboratuvar dersleri imkânsız oluyor” K3
6	Akran zorbalığı	5	9	“Öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerinin özel durumlarını alay konusu yaptığına çokça şahit oluyoruz” K2
7	Mevzuat sorunları	2	4	“Mevzuatta kaynaştırma eğitimi konusunda yer alan bilgiler daha açık ve net ifade edilebilir” K4
8	Değerlendirme sorunları	2	4	“Kaynaştırma eğitim uygulamalarında değerlendirme noktasında öğretmenlerimizin sorun yaşadıklarını görüyorum” K1
9	Ulaşım sorunu	2	4	“Kırsalda görev yaptığım için özellikle kış aylarında ulaşım kaynaştırma öğrencileri için büyük sorun oluşturuyor” K6
Toplam		53	100	

Tablo 3’te görüldüğü gibi katılımcıların kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunları; %25 oranında zaman yetersizliği, %19 veli tutumu, %15 oranında öğretmen tutumları, %11 oranında yetersiz fiziki koşullar, %9 oranında materyal yetersizliği, %9 oranında akran zorbalığı, %4 oranında mevzuat sorunları, %4 oranında değerlendirme sorunları ve %4 oranında ulaşım sorunları şeklinde ifade etmişlerdir.

Örneğin K6 düşüncelerini “*Bazı veliler kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi sahibi değil ve uygulamayı faydasız görüyor ve sıkı bir muhalefet içinde oluyor. Rehberlik hizmetlerini kabul etmiyor, telefonlarımıza yanıt vermiyor, kapısına kadar gittiğimizde kapıyı açmıyor bunu gibi çok ciddi reddedişle karşılaşabiliyoruz.*” şeklinde ifade etmiştir,

K3 ise “*Kalabalık sınıf mevcudunda birden fazla kaynaştırma öğrencisinin bulunması kaynaştırma eğitim uygulamaları sürecini büyük ölçüde sıkıntıya uğrattıyor.*” şeklinde ifade etmiştir.

Araştırmanın üçüncü ve son sorusu olan “*Kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunların üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır?*” şeklindedir. Elde edilen veriler çözümlendiğinde, katılımcılar kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunların üstesinden gelinmesi için 1. Bilgilendirme, 2. İş birliği, 3. Empati ve hoşgörü, 4. Materyal

temini, 5. Fiziki şartların iyileştirilmesi, 6. Denetim, 7. Psikolojik destek ve 8. Müfredatın iyileştirilerek geliştirilmesi şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine dair tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4: Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanılan Sorunların Üstesinden Gelinmesi İçin Yapılması Gerekenler

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Bilgilendirme	13	23	"Kaynaştırma eğitimi hususunda tüm işbirlikçiler bilgilendirilmeli" K7
2	İş birliği	11	19	"Ben kaynaştırma eğitiminin en önemli unsurunun ahenk ve iş birliği olduğunu düşünüyorum" K3
3	Empati ve hoşgörü	9	16	"Her çocuk değerlidir, kaçırılacak vaktimiz yok herkes çaba göstermeli fakat empati, vicdan ve hoşgörü ile hareket etmeliyiz" K6
4	Materyal temini	9	16	"Çoklu zekâ kuramı doğrultusunda yalnız kaynaştırma öğrencilerin değil tüm öğrencilerin faydalanacağı materyaller temin edilmeli" K1
5	Fiziki şartların iyileştirilmesi	6	11	"Fiziki koşullar iyileştirilmeli ve öğrencinin ihtiyacına göre düzenlenmeli" K8
6	Denetim	3	5	"Denetim daha sık ve rutin olarak yapılmalı düşüncesindeyim" K5
7	Psikolojik destek	3	5	"Velilerin bilgilendirilmesinin yanı sıra duygusal desteğinde yapılması gerekiyor" K2
8	Müfredatın iyileştirilerek geliştirilmesi	3	5	"Kaynaştırma eğitimi her zaman devam edecek bir eğitim uygulaması olacağı için yıllar geçtikçe milli eğitim bakanlığı farklı plan ve uygulamalarla kendini geliştirmelidir" K4
	Toplam	57	100	

Tablo 4'e bakıldığında katılımcılar kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunların üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır sorusuna %23 bilgilendirme, %19 iş birliği, %16 empati ve hoşgörü, %16 materyal temini, %11 fiziki şartların iyileştirilmesi, %5 denetim, %5 psikolojik destek ve %5 müfredatın iyileştirilerek geliştirilmesi olarak ifade etmişlerdir.

Örneğin K4 düşüncelerini "*Öğretmenlerin daha fazla bilgilendirilmeli gerek rehberlik servisi gerekse okulda özel eğitim öğretmeni varsa kaynaştırma eğitimi konusunda öncelikle öğrencini sorunu, bu soruna nasıl yaklaşılmalı, bu sorunun çözümünde neler yapılmalı noktasında öğretmenler daha fazla bilgilendirilmelidir.*" şeklinde ifade etmiştir.

K2 ise düşüncelerini "*Öğretmenlere empati eğitimi de yapılabilir.*" şeklinde ifade etmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma 8 eğitimci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar katılımcıların sorun kavramını; 1. Sıkıntı, 2. Çözülmesi gereken durum, 3. Problem, 4. İstenmeyen durum ve 5. Pürüz şeklinde sıraladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Türk Dil Kurumu (2022), sorun kavramını "araştırılıp öğrenilmesi, düşünülp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum; sıkıntı, mesele, problem" olarak tanımlamıştır.

Araştırmacılar katılımcıların kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunları; 1. Zaman yetersizliği, 2. Veli tutumları, 3. Öğretmen tutumları, 4. Yetersiz fiziki koşullar, 5. Materyal yetersizliği, 6. Akran zorbalığı, 7. Mevzuat sorunları 8. Değerlendirme sorunları ve 9. Ulaşım sorunu şeklinde ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmanın sonuçları incelendiğinde başka araştırmalarla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Örneğin; Garrad, Rayner ve Pedersen (2019) tanı almış çocukların kaynaştırma eğitiminde başarı göstermesinin temel göstergesi öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarıdır sonucuna ulaşmışlardır. Çakıcı (2020) tanı almış öğrencilerin olduğu sınıflarda kaynaştırma eğitiminin başarılı şekilde yürütülmesinde zorluklar yaşanabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Vural (2008), bu sıkıntıların ortaya konduğu çalışmada, kalabalık sınıf mevcudunun, materyal eksikliğinin, fiziki koşullardaki yetersizliklerin, öğrencilerin problem davranışlarının ve öğretmenin öğretimsel konuda yeterli bilgiye sahip olmadığı şeklinde sorunlar yaşandığını sıralamıştır.

Araştırmacılar kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunların üstesinden gelinmesi için yapılması gerekenleri; 1. Bilgilendirme, 2. İş birliği, 3. Empati ve hoşgörü, 4. Materyal temini, 5. Fiziki şartların iyileştirilmesi, 6. Denetim, 7. Psikolojik destek ve 8. Müfredatın iyileştirilerek geliştirilmesi şeklinde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda yapılan bazı araştırmalar incelendiğinde benzet sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Örneğin; Balo (2015)

yaptığı çalışmada kaynaştırma eğitiminde velilerle yaşanan sorunların başında, velilerin çocuklarının özel durumunu kabullenememesi olduğunu belirtmiş ve bu sorunun çözümü olarak velilerin kaynaştırma eğitim uygulamaları konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Sart ve diğerleri (2004) yaptıkları çalışmada iş birliği içinde yürütülmesi gereken kaynaştırma eğitiminde, anahtar konumundaki kurumların iletişim eksikliğinin azaltılmasının, kaynaştırma eğitimi konusundaki olumlu tutum ve verimliliği artıracağını ifade etmişlerdir. Benzer bir çalışmada Metin (2018), okul öncesi dönemde hem özel ihtiyaç sahibi öğrencilerin hem de normal gelişim gösteren öğrencilerin eğitimi sağlayacak şekilde, tümünün eğitim etkinliklerine dahil edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu sayede eğitimciler empati duygusu ışığında sınıf iklimini oluşturmuş olacaktır.

Araştırmaya katılan eğitimcilerin de belirttiği üzere kaynaştırma eğitim uygulamalarında bazı sorunlar yaşandığı görülmektedir. Çalışma neticesinde araştırmacılar yaşanan sorunların en aza indirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Özel ihtiyaç sahibi bireyler temel hak olan eğitim haklarını kendilerine en uygun, en verimli düzeyde ve en güvenilir yolla almalı. Yaşlılarıyla aynı ortamda, çeşitlendirilmiş materyaller ile faydalanmalıdırlar. Bu konuda devlet kurumları, öğretmenler, velilerin sorumluluklarını bilmesi, yerine getirmesi ve toplumun diğer tüm fertlerinin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırma bulguları doğrultusunda araştırmacılar kaynaştırma eğitim uygulamalarında yaşanan sorunların ortadan kaldırılması için bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda uygulamacılara yönelik olarak;

- Kaynaştırma eğitim uygulamaları konusunda toplumun daha bilinçli olması için daha yoğun bilgilendirme yapılabilir.
- Kaynaştırma eğitim uygulamalarında yer alan tüm paydaşlar empati ve hoşgörü duygusu ile iş birliği içinde olabilirler.
- Okullarda kaynaştırma öğrencilerinin özel ihtiyaç durumları düşünülerek fiziki şartlar iyileştirilmelidir.
- Okullarda kaynaştırma eğitim uygulamaları konusunda sık ve rutin denetimler yapılabilir.
- Okul rehberlik hizmetleri psikolojik destek konusunda daha yeterli hale getirilebilir.

Araştırmacılar yukarıda bulunan önerilerin yanı sıra araştırmacılara ileride yapacakları çalışmalar için bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bunlar;

- İlgili araştırma nitel araştırma yöntemi yerine nicel araştırma ya da karma araştırma yöntemiyle de yapılabilir.
- Söz konusu çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik yerine veri toplama aracı olarak gözlem ile doküman incelemesi de yapılabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. *(Zorunlu beyan)*

Etik Kurul İzni (Etik kurul izni gerektirmeyen makaleler için etik beyan üstte yer almaktadır.)

Kurul adı= Amasya Üniversitesi

Karar tarihi= 28.08.2023

Belge sayı numarası= 144798

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers: Birinci yazar /First author % 50 ve İkinci yazar/Second author % 50 eşit oranda katkı sağlamışlardır.

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (1982). *Türk eğitim tarihi*. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Ataman, A. (2003). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atkın, Nilay (2011). Kaynaştırma. (Editör: Hasan Avcıoğlu). İlköğretimde Özel Eğitim. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 19-64.
- Arslan, E. (2022). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 395-407.
- Arastaman, G., Fidan, İ. Ö., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Aydın, İ. (2003). Eğitim ve öğretimde etik. *Pegem Yayıncılık*, Ankara.
- Aydoğan, S. (2022). Bir inovasyon olarak insansız hava araçlarının silahlı organizasyondaki kullanımının incelenmesi: Bir betimsel analiz çalışması. *Journal of Aviation Research*, 4(1), 129-145.
- Aykara, A. (2011). Kaynaştırma Eğitimi Sürecindeki Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen etmenler Ve Okul Sosyal Hizmeti. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(1), 63-84.
- Baker, C., Wuest, J. & Stern, P.N. (1992). Method slurring: the grounded theory/ phenomenology example. *Journal of Advanced Nursing*, 17, 1355-1360.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Batu, S. & Kırcaali-İftar, G. (2005). Kaynaştırma. Ankara: Kök Yayıncılık Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Balo, E. D. (2015). İlkokullarda kaynaştırma eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri.
- Batu, S., Kırcaali-İftar, G. (2005). Kaynaştırma, Kök Yayıncılık, Ankara
- Braun, V., ve Clarke, V. (2013). Successful qualitative research: A practical guide for beginners. Sage.
- Cagran, B., & Schmidt, M. (2011). Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary school. *Educational Studies*, 37 (2).
- Cankaya, Ö., & Korkmaz, İ. (2012). İlköğretim I. Kademe Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16.
- Çakıcı, A. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim sorunlarına genel bir bakış. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 37(2), 81-106.
- Çarpar, M. C., & Ceylan, M. (2022). Durum çalışması ve olgubilim desenlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 295-312.
- Çelik, İ. (2006). Kaynaştırma sınıfı ve özel sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki zihin engelli öğrencilere yönelik ödül ve ceza uygulamalarının belirlenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Bölümü, Bolu
- Demir, M. K., & Seçil, A. (2011). Kaynaştırma Eğitimi Konusunda Tecrübeli Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 719-732.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (1998). The landscape of qualitative research: Theories and issues. Thousand Oaks: Sag.

- Dolapci, S., & Demirtaş, V. Y. (2016). Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik Algıları ve Kaynaştırma Eğitimine Bakış Açıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 141-160.
- Erden, R. Z., & Aslan, M. (2022). Kaynaştırma Eğitiminde Aile Katılımı: Bir Karma Yöntem Araştırması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 854-877.
- Ereş, F. & Canaslan, A. (2017). Kaynaştırma eğitimi politikalarının değerlendirilmesine yönelik bir çalışma: Engelli öğrencilerin okul sorunları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 553-570.
- Ergün, M. (1985). Karşılaştırmalı eğitim. *Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü*, 11, 2017.
- Ersoy, E. & Köşger, F. (2016). Empati: tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 9- 17. doi: 10.20515/otd.33993
- Ersözlü, Z. N., Aydoğın, İ., İskender, M., Helvacı, M. A., & Turhan, M. (2009). *Eğitim bilimine giriş. M. Arslan (Ed.). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık*
- Garrad, T. A., Rayner, C. & Pedersen, S. (2019). Attitudes of Australian primary school teachers towards the inclusion of students with autism spectrum disorders. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19(1), 58-67.
- Gök, G., & Erbaş, D. (2011). Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.
- Gök, R. (2013). *Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklara başa çıkma yöntemleri* (Master's thesis, Akdeniz Üniversitesi).
- Guralnick, M. J. (2001). A framework for change in early childhood inclusion. *Early childhood inclusion*, 3-35.
- Gültekin, M. (2020). *Değişen toplumda eğitim ve öğretmen nitelikleri*. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 654-700.
- Gümüş, M. M., E, Ekd., H, Acar., Demir, M. C., Taruk, M., Ağaçhanlı, S., & Demir, Y. (2021). Türkiye’de Kaynaştırma Eğitimi, Uygulamaları, Tarihi Ve Yıllara Göre Kaynaştırma Eğitimi Öğrenci Sayıları. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 8(68), 903-914.
- Hemmeter, M. L. (2000). Classroom-based interventions: Evaluating the past and looking toward the future. *Topics in Early Childhood Special Education*, 20(1), 56-61. doi: 10.1177/027112140002000110
- Işık, M. (2007). Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarına Sosyal Uyum Ve Beceri Ölçeğinin Uyarlanması Ve Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri (11.Baskı)*. Ankara: Tek Işık Web Ofset.
- Kapucu, R., Aydoğdu, A., & Benli, A. N. (2020). Ortaokul Kademesinde Kaynaştırma Eğitimi Gören Öğrencilerin Uyum Becerilerine İlişkin Öğrenci Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşleri: Bir Durum Çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 34-47.
- Karaoğlan, E. (2022). Okul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Çalışmalarının Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarıyla İlişkisi.
- Kargın T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi Ve İlkeleri. *Ankara Üniversitesi Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5, 1-13
- Kiral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: Bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.

- Koçyiğit, S. (2015). Anasınıflarında Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen-Rehber Öğretmen ve Ebeveyn Görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 4(1), 391-415.
- Koşan, Y. (2023). Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişkilerinde Sosyal Ağ Sitelerinin Rolünü Keşfetmek. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 2307-2336.
- LeCompte, M. D., ve Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of educational research*, 52(1), 31-60.
- Lewis, K.B., Doorlag, D.H. (1987). *Teaching special students in the mainstream*. Merrill-Palmer Publishing Company.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Ankara: MEB Yayınevi
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2008). Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları, 02.09.2008 tarih ve 3601 sayılı 2008/60 nolu Genelge
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2013). Bütünleştirme Kapsamında Eğitim Uygulamaları Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2015). Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları, 19.07.2017 tarih ve 10096465 sayılı 2017/28 nolu Genelge
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017). Destek Eğitim Odası'nın Açılması. 18.05.2015 tarih ve 10096465 sayılı 2015/15 nolu Genelge
- Metin, N., Güleç, H. ve Şahin, Ç. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik almış oldukları hizmet içi eğitim sonrasında yeterliliklerinin belirlenmesi. I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sunulan bildiri, Çanakkale
- Metin, N. (2018). Okul öncesi kaynaştırma sınıfında öğretmen. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 428-439.
- Nar, B. & Tortop, H. S. (2017). Türkiye'de Özel/Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Destek Eğitim Odası Uygulaması: Sorunlar ve Öneriler. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 83-97.
- Noy, C. (2008). Sampling Knowledge: The Hermeneutics of Snowball Sampling in Qualitative Research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(4), 327-3
- O'Neil, J. (1994). Can Inclusion Work? A Conversation with Jim Kauffman and Mara Sapon-Shevin. *Educational Leadership*, 52,(4), 7-11.
- Önder, A. (2015). Kavram, kapsam ve tarihsel gelişim bağlamında empati. Yücel Kabapınar (Ed.), *Empatiyle Gelişmek Empatiyi Geliştirmek* (ss.44-57). Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: kavramsal bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 85-110.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. & Eripek, S. (1988). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar* Özel Eğitime Giriş, Ankara: Karatepe Yayınları.
- Pajares, F. (1996). Self-Efficacy Beliefs İn Academic Settings. *Review Of Educational Research*. 66:543-578
- Rose, P., Beeby, J. & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 21, 1123-1129.
- Sadioğlu, Ö., Bilgin, A., & Batu, S. (2013). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerileri.
- Sarı, H. (2003). Özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimleriyle ilgili çağdaş öneriler. Ankara: Pegem Yayıncılık

Sart, Z. H., Ala, H., Yazlık, Ö., & Yılmaz, F. K. (2004). Türkiye Kaynaştırma Eğitiminde Nerede?: Eğitimciye Öneriler.

Soodak, L. C., & Podell, D.M. (1993). Teacher Efficacy And Bias İn Special Education Referrals. *Journal Of Educational Research*. 86,247-253.

Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne baba katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(2).

Sucuoglu, B., Akalin, S., & Sazak-Pinar, E. (2010). The effects of classroom management on the behaviors of students with disabilities in inclusive classrooms in Turkey. *Journal of the International Association of Special Education*, 11(1), 64-74.

Uysal, A. Z. (2019). *İlkokul öğrencilerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki: Kocaeli İli örneği* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).

Tıkıroğlu, Ç., & Özen, A. (2021). Erken Çocukluk Dönemindeki Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Etkileşimin Geliştirilmesine Yönelik Akran Aracılı Müdahaleler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(3), 749-769.

Tutar, H. (2022). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik: Bir Model Önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 117-140.

Varış, F. (1981). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Vural, M. (2008). Kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Yazıcıoğlu, T. (2018). Tersine kaynaştırma modeli ve uygulama örnekleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 4(1), 39-48.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

İnternet:

<https://www.ngazete.com.tr>

<https://www.ntv.com.tr>

Türk Dil Kurumu. (2020, Temmuz). <https://sozluk.gov.tr/>